

Rahmi Güven i sonsuzluğa uğurlarken

Senelerden 1973 yazı olmalı, demekki sevgili Rahmi Master ını ya aldı ya alacak. Ankara'da anamı ziyaret için Berkeley den çıkmıştım yola, arada İtalya Varenna Lake Como da Atiyah ve Bott u dinlemiştim. Doktora konum Symplectic Geometry, Grup Temsilleri ve Orbit Methodu ile Geometrik Quantization, yeni yeni giriyordu matematiğe, (Kostant, Sauriou), meğerse Symplectic yapı fizikte zaten varmış (hamiltonian formalizm, Arnold, Weinstein). ODTÜ Fizik Bölümü en üst katında yukarıdaki konuları Yavuz Nutku - Metin Gürses - Rahmi Güven 3 lüsüne tahtada anlatıyorum, belki Ahmet Eriş te oradaydı? Metin Gürses sınıfdaşım, Yale den Feza Gürsey den doktorasını alıp gelmiş. Yavuz hakkında Berkeley den bilgi sahibiyim ama onu ve Rahmi yi ilk defa görüyordum. Symplectic form diyorum, non- degenerate tir, bütün sır bundadır diyorum, görüyorum ki bu konular Yavuz a bile yenidir. Yavuz heyecanlanıyor, "*gitme geri Berkeley e, bize katıl*" diyor. O an kafam karışıyor... Nasıl karışmasın? Bir tarafta Berkeley matematik koridor ve kahve odalarında bile o derece hissetmedigim heyecanı ve araştırma havasını soluyordum o an kendi vatanımda, ama diğer taraftan ben Kaliforniya nın ne matematiğini ne de sosyal yaşamını bitirmemiştik... Gençliği Berkeley de geçmiş olan Yavuz bunu anlıyordu elbette. Ama ben Yavuz'un o teklifini hiç unutmadım.

Korkarım bazılarının bilerek es geçtikleri şu hususları en azından kendi açımdan yazmam sevgili Rahmi yi de mutlu ederdi: ilişikteki 600 sayfalık dokümanda da anlatıldığı gibi ODTÜ Teorik Fizik Bölümü Weisman Enstitüsü örneği **Arf-İnönü-Gürsey-Baysal** tarafından büyük umut ve ideallerle kurulmuştur. Bizim lisans gençliğimiz o atmosferde filizlendi. 73 yazında gördüm ki Yavuz Nutku kurduğu küçük bir grupla (Rahmi Güven, Metin Gürses, Ahmet Eriş, Mustafa Halil) bu ideali elle tutulur gözle görülür ve imrenilir bir hale getirmiştir. İşte Rahmi böyle bir ortamda doktorasını yazdı. **Cihan Saçlıoğlu** nun şu gözlemi kayda değerdir: "*lisansları dahil doktoralarını yurtdışında yapan (Ali Nesin, Selman Akbulut, Yavuz Nutku, Nihat Berker, vbg) lerin 'driving force' ları bir başka oluyor*". Bu gözlem Yavuz da çok belirgindi. Bugün sevgili Rahmi yi Penrose la ve Hawking le birlikte anıyorsak Yavuz un öğrencileri üzerindeki emek ve haklarını gözardı edemeyiz!

Sonraki yıllarda Rahmi ile ODTÜ de beraberdik, o fizikte ben matematikte. 1978 de Asım Orhan Barut'un Trabzon NATO konferansına aynı otobüslerde gidip geldik. Rahmi sessiz, sakin, biraz da içine kapanık birisiydi. Ağır bir taş olduğu belliydi. Kimseyle tartışmaz, polemiklere girmez, ama fıkra anlatmasını severdi. Şu an zihnimde onun sevdiği ve severek anlattığı bir kac fıkra hala vardır.

Daha sonraki yıllarda onunla Boğaziçi Matematik Bölümünde on sene beraberdik. Ofislerimiz karşı karşıya. Pratik kahve yapma ısıtıcısı vardı. Az kahvesini içmemiştim. Bir radyo aşığı olan ben Kaliforniya da Matematikçi kızkardeşi Asuman in hediyesi pilsiz elle çevrilerek çalışan

radyosu ile oynamasını da çok severdim. Bir defasında "*ne de çok Yavuz gibisin*" dediğinde kendisine '*olacak o kadar, ne de olsa ikimiz de hem Of lu hem Berkeley liyiz*' demiştim.

Bir meslektaşımız (BT) Rahmi'nin matematik bölümünde daha rahat ettiğini yazdı. Bu fizik bölümlerinin ayıbıdır! Benzer olaylar geçmişte Tekin Dereli ile de yaşanmıştır. Elbette BU Matematik Bölümü Rahmi ye minnettardır, (Tekin de ODTÜ Matematik Bölümüne...) Halbuki Rahmi bir fizik bölümünde çok daha faydalı olur, etrafında konuşabileceği kuantumcular, tartışabileceği astrofizikçiler olacağı gibi kendisinden faydalanacak pek çok da fizik öğrencileri bulunurdu. Bu memlekette hangi işimiz doğru ki...

Kendisini en son birkaç yıl önce şimdiki evimin hemen yakınındaki İYTE de bir CERN fizik toplantısında görmüştüm, (o gün bir başka Berkeley li fizikçimiz Namık Kemal Pak ı da son defa görmem oldu). O konferansta Rahmi Genel Rölativite nin tarihini ve o günkü durumunu çok da güzel anlatmıştı. Hatırası benimledir. Işıklar içinde uyusun.

y.a.

Rahmi nin bilimsel yanı sevgili Bayram Tekin tarafından Facebook da çok güzel anlatılmış. Aşağıya kopyalıyorum. Yazının en sonundaki 4. Kısım hususunda biraz önce **Cengiz Yalçın** abiyle konuştum. Bilmediğim pek çok şeyi kaynağından öğrendim. ODTÜ Teorik Fizik Bölümünün yükselişi ve çöküşü malesef memleketimizin pek çok kurumunun aynasıdır. Yavuz un bu husustaki mühim bir sözü + **Ahmet Eriş** in yukarıdaki yazımda bahsettiğim Yavuz un ODTÜ de yarattığı ve Rahmi'nin içinden filizlendiği ve büyüdüğü atmosferin havasını anlatan yazısı şu kitapçıkta okunabilir:

[Bir Bilim Adamının Hayatı, Maceraları, Katkıları ve İzlenimleri](#)

Prof. Dr. Rahmi Güven (1948-2019)

Rahmi hoca düzgün bir insandı; ciddi bir fizikçiydi. Kendisi ile en son Metin Gürses hocanın 70. yaş günü konferasında (2015 yılı) görüşmüştük. Ama ben kendisini tanımadan önce bazı makalelerini "tanıdım". Hatta gençlik ve cahilliğimden olsa gerek, ilk gördüğüm makalesine biraz önyargı ile yaklaşmıştım. İlk karşılaştığım makalesi şu oldu

"Plane wave limits and T-duality"
(Physics Letters B, 2000 yılı).

Oxford teorik fizik kütüphanesinde elime bu makaleyi aldığımda, içimden " herkes neler ile uğraşiyor, bizim bir Türk hoca ne kadar kıyıda köşede kalmış bir konu ile uğraşiyor" diye düşünmüştüm. Çok güzel yanılmışım, bayağı yanılmışım.

Rahmi hocanın bu çalışması, Penrose'un eskiden bu konuda yaptıklarını genişletiyordu, ve 5-6 yıl devam eden bir araştırma sahası açtı ve makalenin başlığında geçen limite artık "Penrose-Güven limiti" diyoruz. Teknik detayına girmeye gerek yok, tek başına çalışan, modayı takip etmeyen Rahmi hoca, ilginç bir detay bulmuş çıkarmıştı, ve insanlar onu takip ettiler, bugün itibariyle Rahmi hocanın bu çalışmasına 220 makalede atıf verilmiş durumda. Teorik fizik için çok yüksek bir sayı bu.

Rahmi hocayı biraz daha tanıdıkça başka makalelerini de okumaya başladım. Bunlar arasında 2 makalesine değineyim.

"Black p-brane solutions of D = 11 supergravity theory" (Physics Letters B, 1992 yılı).

Bu makaleye Rahmi hocayı "meşhur eden" çalışma desek yanlış olmaz. Bir büyük fizik toplantısının yemeğinde, tanınmış fizikçiler bana Rahmi hocayı sormuşlar ve bu makaleden bahsetmişlerdi. Rahmi hoca insanların arayıp bulamadıkları bir kısım "kara p-brane çözümlerini" bulmuş ve ardından gelen 2. sicim teorisi devriminde önemli bir rol oynamıştı. Bu makale (malesef hak ettiğinden çok daha az atıf alıyor) bugüne kadar 340 civarında atıf aldı.

Son bahsedeceğim makale şu:

"Plane Waves in Effective Field Theories of Superstrings" (Physics Letters B, 1987 yılı).

Benim en çok aşına olduğum, bir bir kaç çalışmamızda kullandığımız bir makale bu. Burada sicim teorisinin her türlü enerji düzeyinde karmaşık denklemlerine çözüm olan "evrensel" bir kısım çözümler bulunuyor. Bir anlamda bunlar düz uzayın genelleştirilmiş halleri diyelim. (120 atıf)

Bir kaç not:

1: Rahmi hocanın sadece 3 makalesinden kısaca bahsettim, bunları daha detaylı incelemek ve hocanın diğer çalışmalarına da değinmek gerekir.

2: Atıf sayıları tek başına bir anlam ifade etmiyor, onları uzman değerlendirmeleri ile birlikte düşünmek gerekir, burada sadece bir bilgi olsun diye verdim. Bu makaleler teorik fiziğin taşaya yazılmış, çok iyi çalışmalardır.

3: Rahmi hoca soyut düşünceye pek değer vermeyen bir toplum içinde doğdu, ama bütün hayatı boyunca soyut düşüncede evrensel fikirler üretti, öğrencilere genel relativite öğretti ve vefat etti. Benim gibi, hocayı sadece konferanslarda değil de, daha derinden tanıma fırsatı bulan herkes, Rahmi hocanın çok iyi bir insan olduğu üzerinde anlaşılıyorlar. Çok iyi bir fizikçi olduğu zaten aşikar, okuma yazma bilen anlıyor.

4: Rahmi hoca ODTÜ fizik mezunu, malesef ODTÜ elindeki büyük yetenekleri tutup, geniş bir teorik fizik grubu oluşturmayı başaramadı. Erdal İnönü, Rahmi Güven, Yavuz Nutku ve pek çok

başka araştırmacı bir şekilde, bir nedenle okulu terkettiler. Tabi gittikleri yerlerde çok güzel şeyler yaptılar ama ODTÜ'y idare edenlerin oturup düşünmesi gereken durum bir durum bu...